

PAGINA 3

Kaarsen en gebeden voor val Berlijnse Muur

PAGINA 5

Gratis knuffels uitdelen op straat

PAGINA 8

Componist voegt drie religies samen

VERDER: Wool for warmth groeit de pan uit ■ Haags koor veroverd de Sint-Pieter ■ Een goed gesprek in het Kleur-café ■ Wie is hier eigenlijk vreemd?

Bijbel in Beeld

Een feest van licht

De aanbedding van de herders. Jan de Bray, Mauritshuis.

JE VANGT HET WEL EENS OP: 'WE vieren de Kerst dit jaar niet! Het is een commercieel circus, een jaarlijkse oprisping van romantiek en daarna zit je weer in de kou.' Wie dat zegt heeft misschien geen ongelijk en toch... Kijk nu eens naar de ogen van dat kind in de kribbe! Het zijn de ogen van mijn achterkleindochter Ariana, nu drie maanden oud. Het zijn de ogen van ons kleinkind Jackie. Bijna dagelijks stuurt dochter Aagje een foto vanuit Italië waarop de kleine onderzoekend de wereld in kijkt.

Mooie mensen worden het

Kerst – wát wij er ook van gemaakt hebben – is allereerst het feest van zien en gezien worden. Moeder en kind baden in het licht op het schilderij van de Haarlemmer Jan de Bray (1627-1697), te zien in het Mauritshuis. De blik van dat kind overbrugt de eeuwen: van Bethlehem naar Haarlem. In de geboorteverhalen van Jezus valt, net als bij Jan de Bray, het licht op een kijkend kind.

In de Delftse Prinsenhof is momenteel een overzichtstentoonstelling van zijn tijdgenoot Pieter de Hooch. Hij schilderde eenvoudige interieurs, binnenplaatsjes, doorkijkjes op de Oude en Nieuwe Kerk. Maar wat treft is dat je overal kinderen ziet en vrouwen die aan het werk zijn. Vanuit allerlei plaatsen valt er licht op ze. Licht schijnt door de haren van een meisje, vloertegels lichten op, sieraden gaan glanzen. Het is alsof de schilder zegt: 'Kijk uit je ogen!' Er is duisternis

genoeg, maar volg het licht en verwonder je.

In het kerstevangelie worden niet de groten – keizer Augustus, koning Herodes – in het zonnetje gezet. Zij worden gepasseerd in het verhaal, want in het verhaal dat zij schrijven tellen gewone mensen niet mee. Maar de randfiguren, de herders in de schaduw van het schilderij, kunnen hun ogen niet van het kind afhouden. En zie toch wat dat zien met ze doet: hun gelaat licht op. Die herders, mannen van het jaar nul, wij zouden het kunnen zijn. Gewone mensen, lege handen, succesverhalen ho maar. Maar mooie mensen worden het! Hun gelaat glanst, zoals eens het gezicht van Mozes nadat hij met de Eeuwige gesproken had als met een vriend.

En dat kind, dat kind kijkt maar. Een vraag in de ogen: wie zijn jullie? Wat brengt je hier? Zulke vragen stellen wij elkaar niet zo vaak in een leven van presteren, jezelf handhaven of overleven. Dit kind stelt die vraag en

Eeuwigheid raakt hier de tijd

doet dat in de ogen van elke nieuwgeborene. In de ogen van elk kind, omhoog komend op de commode, in een pleeggezin of bij een tent op Lesbos.

Kerst vieren – tóch maar doen. Die ogen, wat een zalige onbevangenheid. De eeuwigheid raakt hier de tijd. Eer zij God in onze dagen.

ROB VAN ESSEN

Kerst aan zee

Wie uit volle borst kersliederen wil meezingen, kan naar het grote koorconcert in de Nieuwe Badkapel op Scheveningen. Een aantal Scheveningse zanggroepen doen daaraan mee: het Groot Projectkoor Scheveningen, Christelijk Mannenkoor Scheveningen en zangvereniging Laudate Deo. Met vleugel, orgel en bugel/trompet. Bij het concert wordt de nieuwe cd 'Kerst op Scheveningen' gepresenteerd.

Za. 21, 20-22 u. COLLECTE NA AFLOOP. NIEUWE PARKLAAN 90.

Vervreemd van de kerstgedachte?

De donkere dagen voor Kerst nodigen ons uit om de wereld om ons heen te verlichten: we versieren kerstbomen, steken kaarsjes aan en hangen lichtjes aan huizen en in bomen. De winkels en kerstmarkten liggen vol: gekleurde ballen, kerstmannetjes, lichtjes in alle maten en soorten. Kerst is een commercieel aantrekkelijk feest geworden. Daarmee raken we gemakkelijk vervreemd van de oorspronkelijke betekenis van Kerst: de geboorte van het kerstkind, dat het 'Licht van de wereld' wordt genoemd. In dit nummer staan verhalen over mensen die licht verspreiden door er voor anderen te zijn. Ook zoeken we naar betekenis: wat is ons vreemd en hoe gaan we daarmee om?

En er is een nieuwe rubriek: 'Bijbel in beeld'. Het eerste verhaal in deze serie staat hierboven.

Een inspirerende en warme Kerst gewenst!

Kerstmarkt door jongeren

Jongereengroep Inside Out houdt in de Emmauskerk een kerstmarkt waar het nodige aan kerstversiering en -artikelen te koop is. Er is ook een restaurant met allerlei warme en koude versnaperingen. De opbrengst gaat naar de maatschappelijke activiteiten van de jongeren.

Za. 14. 10-16 u. Zo. 15. 12-16 u.

Kijken bij de kribbe

Meerdere kerken nodigen stadsbewoners uit voor het bezichtigen van kerststallen.

Het Stadsklooster aan het Westeinde heeft misschien wel de grootste en meest gevarieerde tentoonstelling in Nederland. Broeder Frans (zie foto) heeft er ruim duizend gekregen, gekocht of zelf gemaakt. Ze komen uit de hele wereld en verbeelden ook maatschappelijke discussies. Zo is er een stal met vluchtelingen. 'Die mensen maken hetzelfde mee als Jozef en Maria: ze zijn verdreven uit hun huizen en zoeken een nieuwe, warme plek om te verblijven', aldus broeder Frans. Za. 21 (opening 17 u.), zo. 22, zo. 22, za. 28, zo. 29, ma. 30, do. 2 januari, za. 4, zo. 5. Expositie tussen 10-19 u. Westeinde 101 (kloostertuin).

In de **Titus Brandsmakerk** kunnen bezoekers zien hoe Christus' geboorte door de eeuwen heen in kerststallen verbeeld is. Vr. 13. 11-13 u. Za. 14. 14-16 u. Zo. 15. 12-14 u. Kamperfoeliestraat 279.

© Photo: Inna Likhina

Gastvrije restauranteigenaar:

'Ik krijg er warmte voor terug'

INTERVIEW 'In Turkije zorgen anderen voor je, als je geen kinderen hebt', vertelt Harry Ercan. Met Kerst legt hij oudere Scheveningers in de watten. 'Als moslim geef ik jaarlijks een deel van m'n inkomen weg.'

HARRY ERCAN VAN CAFÉ-RESTAURANT Zarautz heeft al een kast vol kerstcadeautjes klaarliggen voor de ouderen die hij Eerste Kerstdag een gratis diner aanbiedt. Dit jaar wordt de veertiende keer dat hij dit doet. Het is zo'n bekende traditie geworden dat mensen in de zomer al een plaatsje voor de kerstmaaltijd reserveren. Begin november is het Scheveningse restaurant al bijna helemaal volgeboekt.

Zingende Slager

Harry vertelt erover: 'Ik kom uit Turkije en daar is het de gewoonte dat we als kinderen voor onze ouders zorgen.'

'Nee, zo rijk ben ik niet'

Als er geen kinderen zijn, nemen andere jongeren die taak op zich. Ook ik doe dat voor iemand in Turkije die alleen is. Dat regel ik via mijn vader en broer die daar wonen. Men leeft er, meer dan in Nederland, in grote families die voor elkaar zorgen. Het is voor ons ondenkbaar dat je je vader of moeder in een verzorgingshuis laat wonen. Hier in Nederland is de eenzaamheid onder ouderen groot en daar wil ik wat aan doen. Ik ben moslim en in ons geloof is het een opdracht om minstens

Harry over 'zijn' kerstdiners: 'Oudere mensen verdienen ons respect'.

eenmaal per jaar een deel van ons inkomen aan mensen te geven die arm, ziek of eenzaam zijn. Dat doe ik niet omdat het moet, maar omdat ik gevoel

voor mensen heb. Ik krijg er warmte voor terug. Oudere mensen verdienen ons respect en als ze eenzaam of alleen zijn, hebben ze warmte en aandacht

nodig. God heeft mij gezondheid gegeven en dat moet ik ook ten gunste van anderen gebruiken. Ondanks de verschillende culturen en religies zijn

we als mens allemaal gelijk. Het maakt niet uit of we moslim of christen zijn: er is maar één God.

Mij wordt wel eens gevraagd of ik dan zo rijk ben, dat ik dit kan doen. Nee, rijk ben ik niet. Maar er is veel hulp: sponsors hier uit de buurt, het wijkbusje dat ouderen kosteloos ophaalt,

'Moslim of christen: het maakt niet uit'

François van de oliebollekrum die om niet appelflappen levert. Van kok tot bediening, iedereen werkt gratis mee. Ook Marcel de Zoete, de Zingende Slager, die sinds het begin met zijn muziek de maaltijd opfleurt.'

Moederdag

Harry doet meer voor ouderen dan alleen deze kerstdiners. 'Toen verzorgingshuis Het Uiterjooon in september het veertigjarig jubileum vierde, heb ik er bij wijze van cadeau een buffet verzorgd voor 65 mensen. Als het Moederdag is, ga ik met Marcel de Zoete de verzorgingshuizen in de buurt langs. Ik maak praatjes met de mensen en breng ze bloemen. Het geeft mij een goed gevoel om dat te doen.'

GREET KAPPERS

Zingen in de Sint-Pieter

Gedragen door de immense ruimte

REPORTAGE **Maranathakerklid en KDH-vrijwilliger Govert Lakerveld zong met zijn kamerkoor in de Sint Pieter in Rome. Een bijzondere ervaring.**

DAKLOZEN HEBBEN HUN SLAAP-plek ingenomen aan de buitenrand van de colonnade op het Sint-Pietersplein. Zij mogen daar liggen van Paus Franciscus, begaan als hij is met hun lot. Veilig in de moederlijke armen van de kerk, zoals de zuilengangen door architect Bernini worden omschreven. Het is in Rome tegen middernacht. Het grote plein is nu afgesloten voor publiek. Binnen de hekken patrouilleren politieauto's met blauwe lichten. De toeristenstroom is opgedroogd, er heerst een zekere rust. Deze aanblik biedt een goede voorbereiding op het doel van onze reis: zingen met kamerkoor Vox Antiqua op drie bijzondere locaties in

Rome. Een daarvan zal de Sint-Pietersbasiliek zijn, tijdens een mis. Hoe zal dat zijn voor een protestant? En: word ik niet overmeesterd door emoties in de immense ruimte?

Vredegroet

Langs de Zwitserse gardisten in hun kleurrijke uniformen betreden we enkele dagen later via zijtrappen het atrium. In de mensenmassa zoeken we

De drommen bezoekers worden een nietig volk

onze weg naar de nog onbekende plek in de kerk. De enorme afmetingen maken de drommen bezoekers, die de lange wachtrijen hebben getrotseerd, tot nietig volk. De grootste kerk ter wereld

Sint-Pietersplein in kerstfeer. FOTOGRAF: GREET KAPPERS

in het centrum van het rooms-katholieke geloof trekt pelgrims uit de hele wereld.

We komen in de apsis achter het hoofdaltaar, waar de mis zal worden opgedragen. Met minder zouden we ook tevreden zijn. Overleg met de dienstdoende cantor/organist moet zorgen voor een soepel verloop van de liturgie. Hij zal telkens een teken geven aan onze dirigent wanneer het koor moet inzetten. Vanuit de koorbanken achter het orgelklavier zingen we het openingslied *O, crux ave* van Palestrina. Weliswaar een lied voor de passietijd, maar het kreeg al in een vroeg stadium de zegen van Rome. Geen idee hoe de koorklank, ook via microfoons vóór ons, z'n weg vindt in de basiliek. Ruim driehonderd mensen volgen de mis. De vredegroet ontgaat het koor niet. Een bijzonder moment om mede-koorleden, misschien wel voor het eerst, de vrede van Christus toe te wensen. Tijdens de eucharistie klinkt het gedragen *O Bone Jesu* van Lassus.

Het sluit naadloos aan op de tijd die nodig is voor de communie.

De mis loopt ten einde. De celebrant bedankt ons koor voor onze muzikale bijdrage. Dat ontlokt blij gezichten aan de koorleden. Uit het publiek komen ook instemmende reacties.

Kaarsje

Teruglopend door de kerk, onder de indruk van alles wat zojuist gebeurde, kijk ik even op mijn telefoon: een appje van mijn oudste zoon. Met zijn schoonvader gaat het helemaal niet goed. Of ik in Rome een kaarsje voor hem wil opsteken. Deze boodschap op deze plek raakt me. Er zijn zo gauw geen kaarsen te vinden in de directe omgeving. Later, in een van de andere honderden kerken die Rome rijk is, brand ik het kaarsje.

GOVERT J. LAKERVELD

advertentie

Algemeen Maatschappelijk Werk Cardia Bij vragen of problemen waar u zelf niet uitkomt

T 070 - 8008 348

Meer info www.cardia.nl/welzijn/maatschappelijk-werk

Engeltjes en schaaapjes

Voor kinderen tussen 2-11 jaar is er een kerstviering met een toneelspel. Thema is 'engelen'. Wie wil, kan daaraan meedoen. Vanaf 13:30 u. kun je kleding uitzoeken, oefenen of engeltjes komen knutselen. Tussen 14:30-15:30 u. is er een verkleedpartijtje: je kunt bijvoorbeeld engel of schaaapje worden. De viering met kerstspel is tussen 15:30-16:15 u. Daarna drankjes en lekkers.

DI. 24. LUTHERSE KERK.
INFO: MASCHA DE HAAN,
KRUISBESMASCHA@GMAIL.COM

Godsdienstige presentie in het publieke domein

Duitsland is toch een paradijsje

REPORTAGE De fluwelen revolutie in Oost-Europa, dertig jaar geleden, droeg sterk de sporen van christelijke inspiratie. Tegen de kaarsen en gebeden in Berlijn en Leipzig waren de machthebbers kansloos. In Nederland weten politici niet goed raad met de kerk.

DE HERDENKING VAN '30 JAAR VAL van de Muur' leidt op deze zondag bijna automatisch naar de Duitse evangelische kerk aan het Blijenburg, in het centrum. Het is een donker gebouw, statig, maar ook een tikje geheimzinnig. Je stapt er duidelijk een andere wereld binnen. Dat blijkt, als bij binnenkomst op de banken bordjes hangen: West en Ost. De bezoekers wordt gevraagd daar te gaan zitten, waar ze vroeger in Duitsland woonden: in het Westen of in het Oosten. Wat nu – heeft de tijd hier stilgestaan?

Lachende grenssoldaten

Even later wordt de toedracht duidelijk. Pfarrer Thomas Vesterling heeft met opzet voor verwarring gezorgd. Halverwege worden de bezoekers uitgenodigd op te staan en naar de andere kant te verhuizen, terwijl ze de handen schudden met hun tegenliggers en herinneringen ophalen aan die bewuste dag in 1989, toen de Muur viel. Het wordt een emotioneel intermezzo.

Geen herdenking in een congreshal, maar in een kapel

In zijn preek vertelt Vesterling hoe in die tumultueuze dagen voor velen het paradijs op aarde leek te zijn neerge-daald. Het koninkrijk van God was gevestigd. Zelfs de grenssoldaten waren gaan lachen. Maar na de vreugde volgde de ontuchtering. Is Duitsland tegenwoordig het paradijs? 'Nein danke.' Waarna de bijbelse uitleg volgt, dat het 'koninkrijk van God' niet in uiterlijk-heden schuilt, maar 'midden onder u' is. Luther – zijn portret hangt prominent in de koffiekamer – heeft het volgens hem nog iets preciezer gezegd: 'Het rijk van God is binnen in jullie.' Vesterling: 'Het is een werkelijkheid

Muurschildering: een symbolische brug tussen Oost en West.

die ons omringt, bijvoorbeeld toen we elkaar hier vanmorgen de hand hebben gereikt.'

Weggemoffeld

De viering in deze Haagse kerk roept de herinnering op, dat de fluwelen revolutie in tal van Europese landen in het najaar van 1989 in grote mate is gevoerd door mensen van christelijken huize en ook door kerken als organisaties. Dat wordt vaak vergeten of weggemoffeld. Toen de historicus Beatrice de Graaf onlangs bij *De Wereld Draait Door* aanschoof, vloog de ondertitel van haar proefschrift even over

het scherm: *De DDR, de Nederlandse kerken en de vredesbeweging*. Het boek schetst de boeiende kerkelijke contacten, op alle niveaus, die er uiteindelijk toe leidden – samen met andere factoren – dat het communistische bewind in Oost-Berlijn implodeerde. Een DDR-minister zei naderhand dat het regime op alle vormen van verzet was voorbereid, 'maar niet op mensen die in kerken baden en kaarsen aanstaken'. Hét voorbeeld van dit geweldloze verzet was de Nicolaïkerke in Leipzig, waar wekelijkse bijeenkomsten uitgroeiden tot een massale volksbeweging.

Gedächtniskirche

Duitsland heeft een traditie van godsdienstige presentie in het publieke domein. De herdenkingsfeesten rond '30 jaar val van de Muur' werden in Berlijn ingeluid met een plechtige bijeenkomst van de Duitse regeringstop, vergezeld van buitenlandse staats-hoofden. Waar, in een congreshal? Nee, in de Verzoeningskapel op het terrein waar eerder de Muur liep. Met een kerkdienst waar een bisschop voorging. En ook toen de Muur in 1989 net geopend was, gingen beelden de wereld over van bondspresident Richard von Weizsäcker, tijdens een

emotionele bijeenkomst in de Berlijnse Gedächtniskirche.

Ook moet niet vergeten worden dat paus Johannes Paulus II aan het prille begin heeft gestaan van alle omwentelingen in Oost-Europa. Toen hij, na zijn verkiezing in 1978, een jaar later zijn geboorteland Polen bezocht, legde hij in ware triomftochten de kiem voor de opmars van vakbond-leider Lech Wałęsa, die op zijn beurt later democratische verkiezingen wist te forceren.

De verhouding tussen godsdienst en het democratische bedrijf is in Nederland anders. Toen de VVD-politica Ayaan Hirsi Ali op het toppunt van haar carrière was, stelde ze schoolkinderen eens voor de keuze. Wat was belangrijker, het geloof of de grondwet? Zij wist het. Maar in abnormale

Het geloof of de grondwet, wat is belangrijker?

omstandigheden, als wetten onderdrukkingsmechanismen zijn geworden, gelden andere tarieven. Dat wisten de Polen, Duitsers, Tsjechen en Hongaren eind jaren tachtig. Ook bij nationale emotionaliteit wordt in Nederland niet snel op godsdienstige tradities teruggegrepen. De Zuid-Hollandse commissaris van de koning Jaap Smit – tevens theoloog – heeft er zijn verbazing over uitgesproken dat de grote herdenking van de MH17-slachtoffers in 2014 in een nietszeggende hal plaats vond, in plaats van in een sfeervolle grote kerk. Politiek en nationaal gevoel lopen in dit land met een boog om de kerk heen. Dan is Duitsland misschien toch een paradijsje.

JAN GOOSSENSSEN

ALS VREEMD NIET MEER VREEMD IS

ACHTERGROND Als je niet oppast, kun je het woord 'vreemd' alleen maar negatief opvatten. Een rondcirkelende gedachtegang over dat vreemde begrip 'vreemd'.

Het is niet zo vreemd dat het woord 'vreemd' behalve een neutrale ook een negatieve betekenis heeft. Volgens het woordenboek is het 'wat niet tot de eigen kring behoort'. En: 'niet bekend'. Onbekend maakt vaak onbemind, en dus heeft het woord 'vreemd' ook de connotatie van 'raar', 'zonderling' gekregen.

Voor mijn werk maak ik regelmatig reportages op plekken waar ik normaliter niks te zoeken heb. Zo bezocht ik een repetitie van het Residentie Mannenkoor, een samenkomst van De Christenvrouw en een maaltijd van het Straatpastoraat. Totaal verschillende populaties. De constante factor bij dit soort bezoekjes is dat de aanwezig van alles gemeen hebben, en dat ik in die club de opvallende figuur ben. Ik wijk af. Ik heb een rok aan of juist een lange broek, ik zit met pen en papier op schoot. Ik ben anders. Ik ben vreemd. De grap is dat ik daar zit om te schrijven over waarom deze club anders is dan andere groepen. Waarin vallen ze op? Wat vind ik vreemd – vanuit mijn perspectief gezien? Welke rituelen, gewoontes en kledingcode kent men, welk jargon wordt hier gebezigd? Waarin zijn ze afwijkend? Let wel: afwijkend van mij.

De ene groep is niet andersers anders dan de andere. Ik kan niet zeggen dat ik het ene gezelschap vreemder vind dan het andere. Eigenlijk zijn al die mensen en groepen allemaal even... even gewoon, even gek, even vreemd. Even normaal. De groepsleden gedragen zich allemaal

Vreemdelingen: waarin kijken ze af?

volgens de norm van hun eigen groep. Ikzelf ben binnen die groep de vreemde, de abnormale. In mijn jeugd hing er een poster op school met de slogan: 'Heb jij wel eens een normaal mens ontmoet? En, beviel het?' Als we in een groep zitten die (nog) niet de onze is, en we ons dus 'abnormaal' kunnen voelen, is het goed om dat voor ogen te houden. Ook als wij anderen treffen die we niet als 'normaal' ervaren, relativeert dat. We zijn immers allemaal vreemdelingen.

Wat zijn vreemdelingen? Volgens de wet is een

vreemdeling gewoon 'iemand die niet de Nederlandse nationaliteit bezit'. Vreemdelingen zijn hier vreemd, dat wil zeggen – ze kennen de weg hier niet. Nog niet. Sommige mensen vinden hen vreemd, dat wil zeggen – ze vinden de vreemdeling raar. En op hun beurt kunnen de vreemdelingen de Nederlanders maar een vreemd volkje vinden, met de bekende koekjes-trommel en de gordijnen wijd open. Het woord 'vreemdeling' vind ik eigenlijk een naar woord. Het plaatst een muur tussen die ander en mij. De ander is de vreemde. Er klinkt een waardeoordeel in door. Maar ook als je dat – negatieve – waardeoordeel er niet in zou horen, is er sprake van een scheiding tussen de vreemdeling en de 'niet-vreemdeling'. En wie is eigenlijk de vreemdeling, bijvoorbeeld in een ruimte met alleen asielzoekers en één Nederlander?

Angst voor de vreemdeling is helaas een verschijnsel van alle tijden. Xenofobie. Angst die gemakkelijk in haat overgaat.

De winkelketen Xenos heeft haar naam ontleend aan dat Griekse woord voor 'vreemd'. Vroeger waren die winkels duister, geheimzinnig, ze verkochten alleen voorwerpen uit verre landen. Tegenwoordig koop je er doodgewone huishoudspullen. Is de vreemdheid onderhevig aan inflatie? Wat is er dan veranderd, zijn de spullen minder vreemd geworden of ben ik de spullen minder vreemd gaan vinden? Misschien is dat een schone taak: het vreemde niet meer vreemd vinden, het vreemde leren kennen zodat het niet meer vreemd is. Er op af stappen. 'Tis een vreemd'ling zeker, die verdwaald is zeker, 'k zal eens even vragen naar zijn naam.'

MARGOT C. BERENDS

Meditatieve lezing

Door te duiken in de theologische achtergronden van de kerstverhalen, zou Kerst zomaar een diepere betekenis kunnen krijgen. De Nieuwe Badkapel biedt in de Advent een meditatieve lezing aan van bijbelteksten rond het kerstverhaal.

WOE. 4, 11, 17; 19:30 U. NIEUWE PARKLAAN 90

Lessons and Carols

Het bijbelse verhaal van de zondeval, de belofte dat de Messias zou komen en de geboorte van Jezus: deze thema's komen aan bod in de Engelse kerstavondtraditie van Festival of Lessons and Carols. Negen lezingen worden afgewisseld met koorliederen. Festival in de Sint-Paschalis Babylonkerk o.l.v. het koor Haarlem Voices.

ZA. 7. 19:30 U. € 5. WASSENAARSEWEG 53

Van Waagstukken tot Haagse Talen

Boeken onder de kerstboom

REPORTAGE December is de toptijd voor boekhandels. Romans, historische boeken, biografieën en zelfhulpboeken – er is keuze genoeg. Haagse lezers kiezen lectuur die hen een spiegel voorhoudt of lekker laat wegdromen. En de lokale historie is ‘in’.

BOEKHANDELS TONEN ELKE week een top 10 van best verkochte boeken. Aan de hand daarvan is te zien welke uitgaven in trek zijn. Bij Van Stockum aan het Spui wil een verkoopster nog niet onthullen wat de topper van 2019 is. Maar grote kans dat het *Grand Hotel Europa* van Ilja Pfeiffer zal zijn. Bij Paagman staat de schrijver niet voor niets op de cover van de glossy *Present* met tips voor de feestdagen.

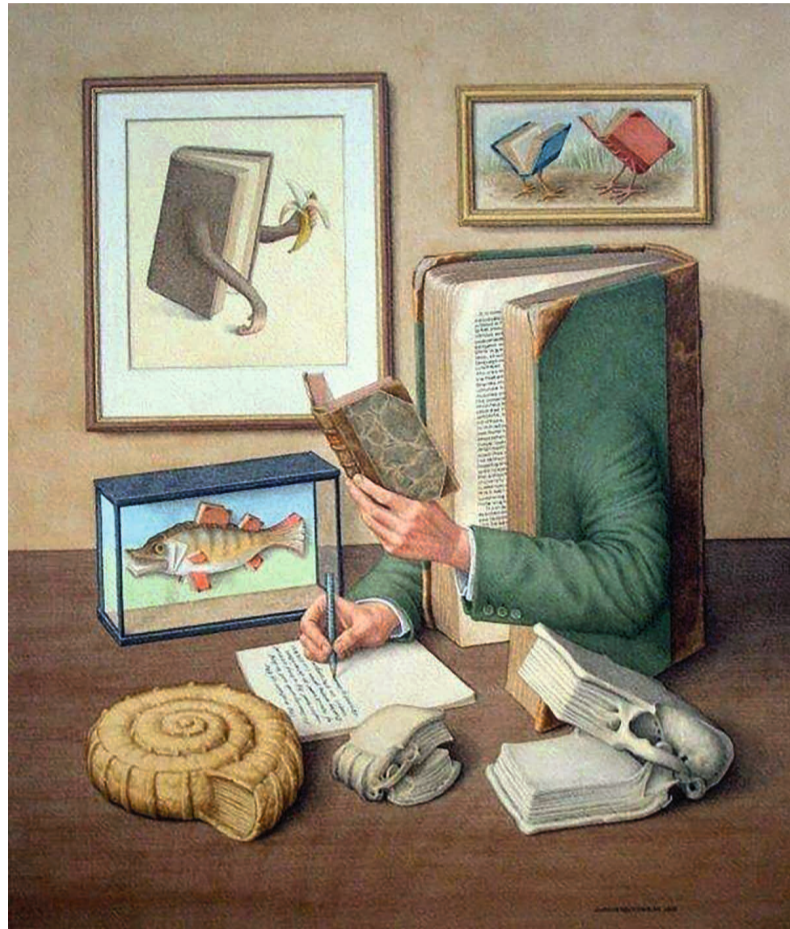
Bij de winkel aan de Lange Poten zijn boeken over maatschappij en politiek sowieso populair. Volgens een verkoper

Politiek is populair op de Lange Poten

is dat niet verwonderlijk met de Tweede Kamer en ministeries in de buurt. *Het grote gevecht* van Jeroen Smit over topman Paul Polman van Unilever wordt flink verkocht. Er gaan honderden exemplaren per week over de toonbank.

Verdorvenheid

De meeste mensen deugen is in trek bij jongere lezers. De auteur Rutger Bregman geldt als stem van zijn generatie. Het helpt ook dat Matthijs van Nieuwkerk in *De Wereld Draait Door* vol lof was over de bestseller. ‘Magistraal’, meldt een sticker op de cover. De winkelm medewerker vindt Bregman ‘een positief denker’, het boek las als een trein. Een citaat: ‘De mens is een beest, zeiden de koningen. Een zondaar, zeiden de priesters. Een egoïst zeiden de boekhouders. Al eeuwen is de westerse cultuur doordrongen van het geloof in de verdorvenheid van

SCHILDER: JONATHAN WOLSTENHOLME

de mens.’ Bregman wil een nieuw licht werpen op de toekomst door de geschiedenis te herschrijven.

Een ander boek dat veel aandacht kreeg op tv en dus goed verkoopt, is *Het is oorlog maar niemand die het ziet* van Huib Modderkolk. ‘Wie vroeger de wereld wilde begrijpen las de Bijbel, wie de wereld van nu wil begrijpen, leest dit boek’ zei tv-maker Arjan

Lubach erover. Ook deze uitgave belandde in de top 10 van de boekhandel.

Aziatische zelfhulpboeken blijven een trend. Voorbeeld is Héctor García met *Ikigai*. Iedereen heeft een reden van bestaan, betekent dat begrip. Er komen mensen uit Okinawa aan het woord die het geheim van een lang, gezond leven hebben ontdekt. Een klant bij

Paagman op de Fred wijst me op een ander boek in dat genre. *Sapiens* van Yuval Noah Harari uit Israël. Het zette hem aan het denken: ‘Hoe zijn we geworden wat we zijn?’

De verkoopster vertelt over het voor haar onverwachte succes van het boek *Waagstukken* van Charlotte van den Broeck. Het zijn dertien verhalen over tragische architecten die zelfmoord pleegden op of in hun gebouw. Er komt al snel een herdruk. Dit soort bijzondere geschiedenissen willen de mensen graag lezen. Net als publicaties over de oorlog, waar dit jaar een hausse aan was.

Tibetaans

Volgens auteur Ad van Gaalen is in Den Haag opvallend meer belangstelling voor lokale historie dan bij inwoners uit Rotterdam of Amsterdam. Van Gaalen kan het weten, want hij studeerde af op het plat-Haags en van zijn hand liggen drie handzame werken over de stad in de winkel: *De Haagse canon*, *De Haagse plekken* en *Het Haags geheugen*.

Op de Fred is de oorlog gewild

Van Gaalen figureert ook in het boek *Haagse Talen* van Ingrid Tiekens-Boon van Ostade. Uit haar onderzoek blijkt dat er in de stad meer dan eenendertig talen zijn te horen. ‘En daar komen er telkens meer bij. Tibetaans, bijvoorbeeld.’ Stadgenoten die zich willen verdiepen in de Haagse cultuur hebben keuze genoeg. Bij Paagman bladert een man door het boek over

discotheek De Marathon. ‘Wat mooi, daar danste ik ook’, zegt hij.

HANS HEMMES

Zeven zussen meest geleend

De serie van *De zeven zussen* van schrijfster Lucinda Riley is dit jaar het meest uitgeleende boek in de Centrale Bibliotheek. Bij de non-fictie staat *Dit is mijn moeder* van Tommy Wieringa in de top 5. Hij scoort ook bij fictie, met *De heilige Rita*, over een vijftiger die met zijn vader in een uitgestorven dorp in Oost-Nederland woont. Volgens de bibliotheek spreken romans over (familie)levens erg aan. ‘Wieringa schrijft in beide boeken compassievol en is een toegankelijk en goed verteller’, aldus een woordvoerder. De trends in de bibliotheek sluiten aan bij die in boekhandels: biografieën zijn populair en de belangstelling voor vaderlandse geschiedenis zet door.

Andere boeken die vaak werden geleend of gereserveerd: Fictie – *Grand Hotel Europa*, Leonard Pfeiffer; *De avond is ongemak*, Marieke Lucas Rijneveld; *Wees onzichtbaar*, Murat Isik. Non-fictie – *Cliffrock Castle*, Josephine Rombouts; *t Hooge Nest*, Roxane van Iperen; *Mijn verhaal*, Michelle Obama en *De Bourgondiërs*, Bart van Loo.

Kopje thee in zorginstelling

‘Ik wou dat ik nog thuis was’

REPORTAGE Wie bij het verzorgingshuis naar binnen gaat, moet eerst een glazen sluis door. De wereld buiten en het leven binnen zijn totaal verschillend.

DOOR DE TWEE GLAZEN SCHUIFDEUREN heen zie ik een klein jongetje op een fietsje in de hal van het verzorgingshuis spelen. ‘Doei, opa!’ klinkt het later als hij met zijn ouders afscheid neemt van een grijze man in een rolstoel. Opa rijdt na hun vertrek naar buiten om een shagpie op te steken.

‘De warmte valt op je’

Ik neem plaats in de ruime hal waar bewoners gezamenlijk kunnen eten en waar ze ook tussendoortjes kunnen bestellen. Verspreid in de ruimte zitten een paar ouderen alleen. Een man met een zuurstofapparaat zit in een luie stoel. Een eind verderop kijkt een vrouw stoïcijns voor zich uit, de rollator naast zich geparkeerd. Het is 15 uur: een wandklok geeft met een ouderwetse klingel de tijd aan. Op de tafels liggen flyers: binnenkort wordt er een bazaar gehouden in het huis. Terwijl ik er ben lopen bezoekers af en aan om hun moeder, vader, opa of oma op te zoeken.

Geur

Ik praat wat met de vrouw die hier vaak in haar eentje uren op de bank zit, zo hoor ik later. Ja, ze komt nog wel eens buiten, maar alleen als haar kinderen er zijn. Ze vertelt: ‘Alleen durf ik niet meer op pad, want dan ben ik bang om te vallen. Ik zit hier vaak, want dan maak je tenminste nog eens een praatje met iemand.’ Haar antwoorden op mijn vragen zijn kort en ze blijft tijdens het praten onbeweeglijk voor zich uit staren. Wat kun

Moment van mijnering.

je anders doen als je niet meer alleen naar buiten durft, maar wel behoefte hebt aan sociaal contact? Twee vrolijk ogende dames op leeftijd wandelen binnen, bestellen thee en nemen plaats op een bank naast me. De ene woont hier in een aanleunwoning, de ander moet niets van zo’n woonvorm hebben. Ze vertelt waarom niet: ‘Eerst moet je die twee glazen “sluisdeuren” door, waarvan de tweede pas open gaat als de eerste dicht is. Dat moet hè, om de warmte binnen te

houden. Als je dan door de gangen loopt, valt die warmte op je. En er hangt een bepaalde geur...’ Ze trekt een vies gezicht en vervolgt: ‘Je woont hier wel in een andere wereld. Ik woon zelfstandig en hoop dat ik dat kan blijven doen!’ Haar vriendin vertelt dat ze hier al vijf jaar

‘Ik voel me er wel veilig’

woont. Nadat haar man was overleden, heeft ze in dit huis vrijwilligerswerk gedaan. Daarna was de stap om er ook te gaan wonen niet zo groot meer. ‘Buitenstaanders kijken wel schrikkerig aan tegen zo’n verzorgingshuis met aanleunwoningen. Het is in deze omgeving een heel ander leven. Maar ik voel me er wel veilig.’

Paniek

Er schuiven nog een paar dames aan bij dit kleine clubje. Het eten zal over een uur worden opgediend. Ruim van tevoren druppelen de bewoners binnen om een praatje met deze of gene te maken. Een van hen zegt met een vragende blik naar de andere aanwezigen: ‘Ik woon hier een jaar, toch? Ik heb zware astmatische bronchitis en als ik een aanval heb, kan ik erg in paniek raken. Dus ik kon niet meer alleen thuis wonen. Als mijn man nog geleefd had, was dat anders geweest. Ik mag nu ook niet meer alleen naar buiten, als ik een aanval krijg weten omstanders niet wat er aan de hand is en kunnen ze me niet helpen. Maar ik wou dat ik nog thuis was.’ Ik vraag of buurtbewoners hier ook wel eens binnenwandelen, want iedereen kan hier een kopje koffie komen drinken. Dat is niet het geval. ‘Het

leven daar gaat wel gewoon door,’ concludeert een vrouw en wijst door de ramen heen naar buiten. Ook al staat dit huis midden in een woonwijk: het is een wereld op zichzelf. De samenleving lijkt met alle nadruk op jong en mooi, gelukkig en succesvol, vitaal en gezond, vervreemd geraakt van de menselijke aftakeling. Maar gelukkig, het kan ook anders. Want dagen later ben ik er weer, nu bruijst de hal van gezelligheid: het is de dag van de bazaar. De ruimte is gevuld met bezoekers en bewoners en er wordt van alles verkocht: van aardewerken spulletjes tot haring en oliebolletjes. Nu komt de buitenwereld er volop binnen. Hoe zou het zijn als alle verzorgingshuizen een grote hal zouden hebben die tegelijkertijd buurtwoning is? Compleet met biljart, yogalessen en fitness voor senioren? Heet dat niet gewoon integratie?

GREET KAPPERS

Creatief met Kerst

vertelt. Na het diner kunnen deelnemers hun eigen kerstgedachte met kunst (poëzie, muziek, enzovoort) uitwisselen. Ook is er een workshop ‘creatieve meditatie’.

VR. 20, 18-20:30 U. ENGERINGSTRAAT 46

Gratis knuffelen op straat

'Soms extra lang, dat zijn de lekkerste'

REPORTAGE Marjon van der Vegt gaat regelmatig met een groepje de straat op om gratis knuffels aan te bieden. Verrassend veel mensen gaan op de uitnodiging in. 'Gewoon even lief zijn voor elkaar.'

Z E STAAT MIDDEN OP STRAAT, MET schijnbaar niet meer dan een kartonnen bordje met de tekst: free hugs, #spreadthelove. Ze heeft echter wel degelijk meer, namelijk charme, lef en een heleboel liefde om uit te delen. 'Wilt u een gratis knuffel?' vraagt ze aan willekeurige voorbijgangers. Ze spreidt haar armen uit. 'Een free hug?' Sommigen kijken weg of zeggen dat ze al genoeg knuffels krijgen, of ze glimlachen alleen – maar lopen door.

'Even twee seconden geen ikke ikke'

Verrassend veel mensen reageren positief. Waarom doen ze dat, een wildvreemde omarmen en zich laten omhelzen? 'Ik kom uit Bonaire en ik mis mijn familie zo', antwoordt een vrouw. 'Gewoon heerlijk toch', zeggen anderen. 'Dat moesten veel meer mensen doen', reageert iemand. Marjon van der Vegt, de knuffelaarster, zegt: 'Gewoon even lief zijn voor elkaar.' En degene die ze net heeft geknuffeld antwoordt: 'Oh, dat is echt nodig!' 'We need more love', roept iemand. Sommigen hoeven niet eens uitgenodigd te worden, die komen zelf naar Marjon toe: 'Ik wil ook een knuffel!' Opvallend is dat veel mensen, naar het bordje kijkend, hardop beamen: ja, spread the love! Daarna storten ze zich in de armen van Marjon. 'Heerlijk, dank je wel', zegt deze. En: 'Zo simpel kan het zijn!'

Een voorbijganger die met de onbekende Marjon van der Vegt knuffelt. FOTOGRAFIE: MARGOT C. BERENDS

Vier jongens die eerst vol bravoure en hoofdschuddend voorbij lopen, willen daarna alle vier alsnog een hug krijgen. Het valt op dat bleke kaaskoppen zich vaak wat ongemakkelijker voelen dan mensen wier voorouders uit een zonniger land komen. Ze gaan er 'vol in', zoals Marjon het omschrijft. 'Dat zijn de lekkerste, die ook nog wat langer blijven staan.'

Waarom doet Marjon dit? 'Even twee seconden geen ikke ikke, even aandacht voor de naaste, warmte. Het kleine beetje dat ik kan doen, doe ik met liefde. Vorig jaar met Kerst was er een vrouw die in tranen uitbarstte. Ze zei: "Dit heb ik zó nodig vandaag." Al hebben we alleen maar die ene bereikt, dan gaan we daar toch voor.' Normaal staat Marjon met een groepje

medeknuffelaars. Ze hebben een eigen facebook-pagina: free hugs 070. 'We doen dit op bepaalde data: met Kerst voor mensen die helemaal geen leuke Kerst hebben. Met Valentijnsdag voor wie geen Valentijn heeft. Op Internationale Hug dag. Ook hebben we geknuffeld nadat ergens een bomanslag was geweest. En we knuffelen tegen pestgedrag.'

Marjon vindt het wel jammer dat de gangbare aanduiding in het Engels is: free hugs. 'Maar er is eigenlijk geen goede vertaling voor. Gratis knuffel klinkt toch anders. En de uitdrukking free hugs is bekend.'

Glimlach

Marjon doet het voor de ander, maar wordt er zelf ook blij van. 'Als je een slecht humeur hebt, zou je juist met zo'n bordje moeten gaan staan. Je ontmoet pure positiviteit, je maakt daardoor een heleboel endorfine aan. Je ziet mensen glimlachen. Velen

'Dit heb ik zó nodig vandaag'

denken: ja doe, ik ga daar niet zomaar staan knuffelen. Maar je hebt ze toch even geraakt! Ik zoek eerst oogcontact, en dan probeer ik die ander te verleiden. De keuze ligt altijd bij hen, je moet je nooit opdringen. Mijn dag is eigenlijk al goed als ik even die glimlach krijg. Met iets kleins kun je zo iets moois bereiken. Je plant zaadjes voor de overtuiging dat er even wél aandacht is voor de ander. Je geeft vertrouwen aan je medemens. Ik vind het een eer om te mogen doen.' Vervolgens, enigszins verbaasd: 'Maar ik doe het eigenlijk gewoon zélf, met alleen maar dat bordje.'

MARGOT C. BERENDS

MEEDOEN: FACEBOOKPAGINA FREE HUGS 070.

Breien voor daklozen

'Mijn eigen familie heeft al genoeg sjaals'

REPORTAGE De Haags-Canadese Cathy Delhanty wil alle daklozen in Nederland van warme breisels voorzien. In Den Haag wordt al volop gebreed en gehaakt. Vaak samen met anderen. Fijn voor de daklozen en het is nog gezellig ook.

H ET IS EEN NOGAL AMBITIEUS plan: alle 39.300 daklozen in Nederland een versgebrede sjaal, muts of deken geven. Omdat ze bijna nooit iets nieuws krijgen en omdat het lekker warm is. De uit Canada

afkomstige Cathy Delhanty heeft dit plan opgevat. De uitwerking ervan doet ze uiteraard niet alleen. Meer dan vijfhonderd vrijwilligers in Den Haag en omstreken breien en haken inmiddels mee.

Een nuttige hobby voor oudere vrouwen? Nee hoor, ze zijn weliswaar in de meerderheid, maar ook mannen en jongeren doen mee. Deelnemers breien thuis of in groepsverband. Er zijn 71 breiclubs bij betrokken en dat aantal groeit nog, ook vanuit de Haagse kerken. Wool for Warmth werkt in Den Haag samen met het Leger des

Heils, de Kesslerstichting en het Straatpastoraat. Deze organisaties hebben de contacten met de daklozen en zorgen dat alle kledingstukken op de goede plek terechtkomen.

'Had ik ook niet ergens nog een tasje wol liggen?'

Er zijn hier de afgelopen anderhalf jaar al heel wat uitgedeeld. De Haagse

daklozen hebben dus een streepje voor op die in de rest van het land. Maar er zijn al contacten gelegd met organisaties buiten Den Haag om ook daar te kunnen starten.

Bollen

Op een zondagmiddag zoek ik een groepje op in de Centrale Bibliotheek aan het Spui. Ze zijn niet te missen: een stuk of vijf vrouwen en één man zijn aan het breien of haken rondom een tafel met een heleboel bollen wol. Samen breien staat hier gelijk aan een multiculturele ontmoeting. De een komt uit Chili, een ander uit Den Haag, Italië of Kosovo.

Het aantal daklozen is in Nederland de afgelopen tien jaar meer dan verdubbeld. Cathy kwam op het idee om iets voor deze groep te ondernemen toen ze van de echtgenoot van een overleden vriendin negen zakken wol kreeg. Ze wilde er iets zinnigs mee doen en plaatste een oproep op Facebook: 'Wie wil breien voor daklozen?'

In Canada is het gebruikelijker om iets dergelijks op te zetten en ze dacht: dat kan hier ook. Wat er vervolgens gebeurde door een zwaan-kleef-aan-effect had ze niet verwacht, ook niet dat ze er inmiddels meer dan fulltime mee bezig zou zijn. Steeds meer mensen wilden meedoen en van alle kanten werd er wol gedoneerd. Het Ministerie van Sociale Zaken bood een ruimte aan om deze voorraad onder te brengen.

Rustgevend

Het samen breien heeft ook een sociale functie. Het is gezellig om samen bezig te zijn en het maakt niet uit waar je vandaan komt, wat je dagelijkse bezigheden zijn of hoe oud je bent. De mensen die meedoen houden meestal al van breien of haken en vinden het

vaak rustgevend. Iemand noemt het 'mindful', een ander zegt dat haar familieleden inmiddels echt allemaal wel een sjaal van haar hebben en dat dit een leuke gelegenheid is om iets te doen waar een ander wat aan heeft.

Het mooie is dat er binnen dit project steeds nieuwe vormen van samenzijn ontstaan. Breien en taal worden bijvoorbeeld gecombineerd in een Taalcafé: Nederlands oefenen en ondertussen tikken de naalden in je handen maar door.

In het verlengde liggend, maar toch iets anders, is een plan van Delhanty om op 13 juni 2020 het wereldrecord breien te verbeteren door ergens in Den Haag vijfduizend vrouwen én

Nederlandse les en ondertussen tikken de naalden door

mannen tegelijkertijd aan het breien te krijgen. Ze wil daarmee aandacht vragen voor de situatie van de daklozen, 'een groep die vaak vergeten wordt'.

Het werkt best aanstekelijk. Had ik ook niet nog ergens een tasje liggen met een paar bollen wol? Meedoen kan bijvoorbeeld iedere zondagmiddag van 12 tot 14 uur in het café van de Centrale Bibliotheek aan het Spui, maar er zijn meer mogelijkheden. Zin om op de een of andere manier hiermee aan de slag te gaan of heb je wol over om te doneren? Kijk op facebook bij Wool for warmth of neem contact op via woolforwarmth@gmail.com.

JOLLY VAN DER VELDEN

Eén van de breisters noemt breien voor daklozen 'mindful'. Centrale Bibliotheek, Den Haag.

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stadswijken	Kerkgebouwen	Tijd	Zo. 1/12	8/12	15/12	22/12	24/12 Kerstnacht	25/12	29/12	31/12 O 1/1 2020 N
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds Christiaan Donner	ds Heleen Joziase	ds Jannet van der Spek	ds Arjen Cuperus	Grote Kerk 22u	ds Christiaan Donner	ds Christiaan Donner	0 19u kringviering
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk Van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Erwin de Fouw	ds Jacob Korf, HA	ds Casper van Dongen	ds F. Bouwen	22u ds Michiel Aten	ds Jaap van de Meent	ds Sibren Smits	0 19.30 Sibren Smits
Bezuidenhout Mariahoeve	Christus Triumfatorkerk Julia van Stolberglaan 154	10.00	ds Jaap van den Akker	ds Jaap van den Akker	ds Jaap van den Akker	ds Lenie Vollebregt	21u ds Jaap van den Akker	ds Jaap van den Akker	ds Lenie Ridderhof-Boon	0 17u ds Arend Noordam
	Pax Christikerk Zwedenburg 99	10.30	ds Peter Bakker	ds Peter Bakker	ds Nynke Dijkstra-Algra	dr Wout van Herwijnen	X	ds Peter Bakker	ds Menno Zandbergen	X
Stadsdeel Laak Spoorwijk	De Oase Van Meursstraat 1	10.00	ds A. Six-Wienen	Kringviering	ds Jantine Veenhof	ds Fokke Fennema	ds Jantine Veenhof	ds Durkje Sikkema	ds Nel van Dorp	X
Moerwijk/Morgenstond/Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Bettelies Westerbeek	Dick Groenendijk	ds Bas Plaisier	ds Jantine Veenhof	20.30 ds Jantine Veenhof	ds Jantine Veenhof	ds Stanley Tjahjadi	X
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal & Bergselaan 50	10.00	naar Maranathakerk	ds Axel Wicke	ds Martine Nijveld. 21/12, 11u: ds Rein Algera, ds Martine Nijveld. ♪	ds Douwe Posthuma, HA	X	ds Martine Nijveld ♪	dr Paul Sanders	0 19u ds Axel Wicke
Statenkwartier- O Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2e Sweelinckstraat 156	10.30	✘ Sitty Smedinga afscheid ♪	ds Martine Nijveld	ds Axel Wicke, S&T, Bachcantate ♪	ds Erika van Gemerden	19u ds Axel Wicke	ds Axel Wicke	Muzikaal ochtendgebed	X
	Noorderkerk Schuijistraat 9-11	10.00	ds Geertje Zomer	ds N. van Dorp	ds Rob van Essen	ds Henk van Laren	19.30 musical 'Operatie Kerstpost' ♪	ds Geertje Zomer	ds Wim Pera	X
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Nicolle Pronk	ds A. Cuperus	ds Martin Koster	ds Paul Sanders	ds Martin Koster	ds Martin Koster	ds David Schiethart, S&T	X
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem III straat 40	10.00	ds Michiel Aten	ds Wietske Verkuyl	ds Michiel Aten	ds Klaas Wigboldus	15.30 & 18.30 kinderviering. 22u Wietske Verkuyl	ds Michiel Aten	ds Martin Koster, S&T	X
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	A. Veldboom	ds Wim Huizing	ds Sibren Smits	ds Rob van Essen	X	J. de Haan	J. de Haan	X
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Jan Eikelboom	ds David Schiethart	ds Nicolle Pronk	ds Wietske Verkuyl	ds Nicolle Pronk	ds David Schiethart	ds Fokke Fennema, S&T	X
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurr.Kokstraat 173	10.00	ds D. Thijs	ds Anneke Mooi 17u ds Anette Bosma	A. van Mansum	N. de Ronde	X	ds Jan Maasland	ds Piet Schalk	X
Scheveningen Dorp	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.30 17.30	ds A. van der Plas	ds Barend Weegink	ds F. Wijnhorst	ds Ton Christ	X	ds Barend Weegink. 26/12: ds E. van Rooijen	ds W. ten Voorde	0. 19u ds Barend Weegink
Belgisch Park Statenkwartier-W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds W. Steenberg	ds Charlotte van der Leest	ds Leo de Leeuw, Cantate ♪	ds Adrie Sterrenburg	22u ds Charlotte van der Leest	ds Charlotte van der Leest ♪	E. de Fouw	0 17u Bethelkerk N 10.30 ds Charlotte van der Leest
Duindorp	Pr. Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00	ds T. Kant	Hans Maat, dienst 2.0	ds Frederik van Harten	ds P. Kleinbloesem	✘ Arjo van der Steen	ds T. Wielsma	ds Jan Maasland	0 H. Post
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornewijk 140	10.00	ds Olivier Elseman	ds Attie Minnema	ds Attie Minnema	ds Gerrit van de Kamp	21u ds Attie Minnema	ds Attie Minnema	Ellen Verheul	0 19.30, oecumenisch
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	Mario Boelen	ds Hans van Drongelen	16u, kerstzang	21.30 ds Nel van Dorp	Petra Vossegat	X	X	X

Kerken in overige categorieën

Stadswijken	Kerkgebouwen	Tijd	Zo. 1/12	8/12	15/12	22/12	24/12 Kerstnacht	25/12	29/12	31/12 O 1/1 2020 N
PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Bert Karel Foppen ds A. Kunz	ds Bert Karel Foppen HA ds Bert Karel Foppen	ds A. Markus ds P. van Voorde	ds L. Vogelaar ds M. Maas	X 21u. ds Bert Karel Foppen	ds Bert Karel Foppen 16u ds Bert Karel Foppen	ds G. Kruijmer ds J. van Rumpt	X 0 19.30 ds Bert Karel Foppen
	Houtrusterk Beeklaan 535	10.30	ds Margreet Eberwijn	ds Suzan ten Heuw	ds Karl van Klaveren	Henk Baars	ds Heleen Joziase	ds Karl van Klaveren	ds Erik Cossee	X
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Rienk Lanooy doop ♪	ds Pieter Lootsma, HA	ds Rienk Lanooy	ds Joost Röselaers	22.30 ds Rienk Lanooy	ds Rienk Lanooy ♪	10.30 ds Rienk Lanooy, cantate ♪	0 19.30 ds Rienk Lanooy
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Hanneke Allewijn, HA	ds Jannet van der Spek	ds Marianne van der Meij	ds Jannet van der Spek	ds Hanneke Allewijn 15.30. Kinderfeest, 19.30	ds Janneke van der Spek	naar Lukaskerk	X
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out NL	pasteur Hartman Out Sainte-Cène	F.Roux	pasteur Hartman Out	X	pasteur Hartman Out	pasteur Hartman Out	X
Overige kerken	Deutsche Evang Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Pfr Thomas Vesterling	Pfrin Margit Gill	Pfr Thomas Vesterling	Pred Ulrich Thöle	17u Pfr Thomas Vesterling	Pfr Thomas Vesterling	Pred Ulrich Thöle	0 17u Pfr Thomas Vesterling
	Doopsgezinde Gemeente Paleisstraat 8	10.30	ds Guus Moussault	br Andre Meiressonne	zr Coos Wentholt	Creatieve invulling	ds Nelleke Kan	ds Liesbeth Kromhout: ouder zijn	X	X
	Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	Universele rechten van de mens	X	Kerstviering	X	X	X	X
	Ev. Broedergemeente Hernhutters Chasséstraat 1	10.00	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	10.30 zr Christine Welschen	19u zr Christine Welschen	11u. E. Stam	11u zr Christine Welschen	0 17u zr Christine Welschen
	Haagse Dominicus Th. Swenckestraat 30	10.30	'Geduld', Henk Baars	X	'Haast', ds Derk Stegeman	X	21u: 'Bijzonder mensenkind', Henk Baars	X	X	X
	Indon Ned Chr. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	13.30	ds Johannes Linandi	ds Bas Plaisier	ds Hendri Sendjaja	ds Stanley Tjahjadi	X	Landelijke viering	zr Betty Sari	0 ds Stanley Tjahjadi
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 115	11.00	Vergevingsdienst, ds Fokke Fennema	X	Hoofddienst, ds Jacob Korf	X	X	ds Fokke Fennema, ds Joop Zuur	X	X
	Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Reinhold Philipp	ds Antje van der Hoek	ds Reinhold Philipp	ds Marthe de Vries	ds Reinhold Philipp	ds Antje van der Hoek	ds Reinhold Philipp	X
	Geref Kerk Vrijgemaakt Duinkerkerstraat 1	10.00	dr Hans Schaeffer	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	X	ds Jasper Klapwijk	ds Gerrit den Broeder	0 19.30 ds Jasper Klapwijk
Ziekenhuizen	Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	ds Pieter Hartevelt	ds Yvonne Schoonhoven	ds David Schiethart	ds Gerda van den Berg	X	pastor Wim Hoefman	pater Willy Hoogendoorn	X
	HMC Westeinde Lijnbaan 32	10.00	pastor Guido Schürmann	pastor Bertus Wessel	pater Willy Hoogendoorn. 18/12: kerstconcert	pastor Guido Schürmann	pastor Guido Schürmann	X	pastor Bertus Wessel	X
	HMC Antoniusshove Banninglaan 1 Leids'dam	10.30	pastor Bertus Wessel	X	pastor Bertus Wessel	X	pastor Bertus Wessel	X	X	X
	Franciscuskerk Nic Broeckhuijsenstraat 23	10.30	ds Lenie Vollebregt	pastor Sjeff Smit	pastor Bernadette Janssens	pastor Mieke Speckens	ds Mineke Kroes	X	ds Joop Zuur	X
	Clarapapel Rozenbottelstraat 14	10.30	ds David Schiethart	ds Robert Nangu	pastor Henk Verbaarschot	pastor Bernadette Janssens	X	pastor Nanda de Hoop	ds Robert Nangu	X
Dienst doven en slechthorenden	Koningkerk Br. Ingen- hoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds Jan van der Wolff	ds Jan Kievit	ds J. Bakker	X	X	ds Dinant Poortman	X	X

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Elke zondag 8.30 Gesproken Holy Communion 10.30 Contemporary & Traditional (Holy Communion) Services with on 4th Sunday Anointing & Prayer for Healing. 17.00 Wellspring Service. On 4th Sunday: Choral Evensong	American Protestant Church Esther de Boer van Rijklaan 1 9.45 am contemporary service 11.45 am traditional service	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. 7 zo 10u eucharistie, 8/12 16u vesper, 15/12 Festival of lessons and carols, 24/12 Kerstnacht 21u, 25u 10.30, 31/12 17u. Lof van Oudjaar. Wo 4,11, 18/12 12.30 viering zolderkapel	Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 Zo 10 samenkomst	Volle Evangelie Gem. Vredkerk Maartensdijklaan 126 zo 10u30 NL za 19u Arabisch	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Leger des Heils Ambachtsgaarde 198 10u30 samenkomst met muziekkorps
				Het Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170 Zo 9u30 samenkomst met zang en muziek meer op apgen.nl	Genootschap der Vrienden – Quakers Stadhouderslaan 8 Zo 10u30 stille samenkomst	Zevende dag Adventisten Robijnhorst 197 Op zaterdag! 10u Bijbelstudie 11u dienst

Taizédiensten

Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30 Elke maandag 19.30 Taizéavondgebed Elandstraatkerk Elke 1e zaterdag van de maand 19u30 Taizéviering Koningkerk Voorburg Elke 2e zaterdag van de maand 19u30
--

Rooms-Katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.rkparochiedevierevangelisten.nl en www.rkdenhaag.nl

Centrum , Parkstr. 65a H. Jacobus Maior zo 9 u NL, 10u15 Lat, 12u NL 16u vespers. 24/12 00u nachtmis, 25/12, 10u15 en 12u15 kerstmis	Schilderswijk , Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 11u30. 24/12 21u nachtmis, 25/12, 11u30 kerstmis	Haagse Hout , Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11u. 24/12, 18u30 gezinsviering, 23u nachtmis, 25/12, 11u kerstmis	Bezuidenhout Wassenaarseweg 153, OLV van Goede Raad, wo 12.30. 24/12, 21u nachtmis	Marlot Bloklandplein 15, Obevlakt Hart van Maria, za 17u, zo 9u30. 25/12 11u30 kerstmis	Zeeheldenbuurt Elandstraat 194 OLV Onbevlakt Ontvangen, zo 11u. 24/12, 19u gezinsviering, 22u30 nachtmis, 25/12, 11u kerstmis	Rijswijk Sir Winston Churchillaan 372 HH. Benedictus en Bernadette, zo 9u30	Deutsch Badhuisweg 35a Sonntags 10u30 English Bezuidenhoutseweg 157 Sunday 10.00, 17.30 Français Stoeplaan 4 Wassenaar Dim 17.00
Regentessekwartier Beeklaan 188, H. Agnes, za 20u NL, zo 10.00 NL, 12u Sp. 24/12, 18u30 kerstspel, 21u nachtmis, 25/12, 11u kerstmis	Valkenbos , Kamperfoeliestraat 279, Titus Brandsmakerk. Vrij. 10u. Zo. 10.30. 24/12, 19u Communie. 25/12, 10.30 Woord en Eucharistie.	Loosduinen , Loosd. Hoofdstr. 4. Kerk Maria van Eik & Duinen. Za. 17u (even maanden), 10u. Zo. 10u. 24/12, 19u: Communie. 25/12, 10u: Woord en Eucharistie. 26/12, 10u: Eucharistie.	Waldeck/Kijkduin Aaltje Noordervierstr. 4 H. Pastoor van Ars do 10u, vrij 9u, za 17u (oneven maanden), zo 10u30. 16/12, 19u: MIDDIN. 22/12, 10.30: 50-jarig bestaan. 26/12, 19u: kinderviering en 22u: koor Connection. 25/12, 10.30, koor Phoenix	Leyenburg Leyweg 930 Emmaüskerk zo 10u, za 13u 24/12 19u communie 25/12 10u Woord en Eucharistie	Scheveningen Scheveningsweg 233, H. Antonius Abt, za 17 u, 2e en 4e 18u Engels, zo 10u. 24/12, 18u30 gezinsviering, 20u30 jongerenviering, 23u nachtmis 25/12 10u kerstmis	Rijswijk v. Vredenburgweg 69, H. Bonifatius zo 11u	

Doordeweekse diensten: ■ Avondgebed bij DE ZINNEN, elke maandag 18.15-18.45 in Christus Triumfatorkerk met aansluitend soep en broodje. ■ Aandachtscentrum, Schoolstraat 18, di t/m vr 13 u stiltewiering; ■ Evangelisch-Lutherse Kerk, elke woensdag 12.45-13u middagebed.
--

OPROEPEN

Kerstmacht Grote Kerk

Jaarlijks houdt een aantal protestantse kerken de kerstmacht dienst in de Grote Kerk. De viering (24 dec, 22 u.) trekt gemiddeld 800 bezoekers. De organisatie zoekt vrijwilligers. Tussen 9-14:30 u. voor het klaarzetten van stoelen, versieren, uitschenkstands opbouwen, podium opbouwen. Vanaf 19 u. om drankjes te schenken, gastheer/-vrouw of veiligheidscoördinator te zijn, te collecteren. Na 23:15 u. om drankjes te schenken en op te ruimen. Info bij Bo Rodenhuis, 06 23 64 13 69.

Diner Eerste Kerstdag

De Lukaskerk houdt op Eerste Kerstdag een groots kerstdiner. Elk jaar verwelkomt de kerk zo'n 125 gasten. Woe. 25, 17 u. De organisatie zoekt vrijwilligers die bij de voorbereiding wat uurtjes willen helpen, tussen 14 en 22 u. Info/opgave: Froukien Smit, 06 57 73 49 87.

advertenties

Firma A. H. Kerkhof & Zn
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra

- Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
- Waldeck Oude Haagweg 28
- Nootdorp Veenweg 14

of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

want met afscheid begint herinnering

Van Der Helm
uitvaartzorg

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Veenweg 14, Nootdorp
Damlaan 64, Leidschendam
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft
De Sillestraat 182, Den Haag

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

ENGELN & SPOOR
UITVAARTVERZORGING

VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL

Engelen & Spoor Uitvaartverzorging richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00
INFO@ENGELNENSPOOR.NL - WWW.ENGELNENSPOOR.NL

HET CLINGENDAELHUIS - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

AGENDA: DECEMBER

Kerkadressen zie pg. 6.

Tips: redactie@kerkinderhaag.nl
of 06 123 130 53 (ook whatsapp)

Hele agenda: kerkinderhaag.nl

Wereldkerst

Concert van kamerkoor Lux. Kerstliederen uit de hele wereld.

Zo. 8, 15:15 u. Noorderkerk.
Za. 14, 20:15 u. Lutherse kerk. Kaarten € 12 via kamerkoorlux.nl of € 15 (deur).

Volkskerstzang

Samenzang van traditionele kerstliederen.
Zo. 15. 16 u. ■ Maria van Eik en Duinen

Kinderkerst

Feest voor kinderen 4-12 jr. in het teken van Kerst. Iedereen welkom.
Zo. 15. 16:30-17:30 u. ■ Kloosterkerk

Charlie Chaplin

Filmvertoning van *The Kid* van Charlie Chaplin (1921). Met geïmproviseerde orgelmuziek van Geerten Liefing en Bert van Stam.

Zo. 17-18 u. ■ Maranathakerk

Lunch en lezing

Een lezing over cultuur/spiritualiteit/samenleving, drieganglunch en ontmoetingsmogelijkheid.

Di. 17. 10-13 u. € 5 ■ Kloosterkerk

Dominicus

Kerstconcert door het Koor van de Haagse Dominicus.

Do. 19. 20 u. € 10 (aan de deur) ■ Buurt-en-kerkhuis Bethel

Kleurrijk diner

Iedere derde do. een diner in het Multicultureel Ontmoetingscentrum Schilderswijk. Deze maand in kerstfeer.

Do. 19. 18 u. ■ Teniersstraat 17

Mannenkoor

Kerstconcert van het Christelijk

Residentie Mannenkoor. Begeleiding met orgel, piano en leden van Orchestre Particulare. Kaarten: crmmannenkoor.nl. Vr. 20. 20 u. € 20 (tot 16 jr. gratis) ■ Antonius Abtkerk

Kinderfeest

Voor de jongste kinderen: samen zingen, spelen en luisteren naar het kerstverhaal. Thema: kijkje in de klokkenwinkel van meneer Karel Lok, hij heeft een tijdsklok. Kinderen reizen in een tijdsmachine naar vroeger, waar een monnik aan het hof van een koning een prachtig verhaal opschrijft...

Di. 24. 18:30-19:25 u. ■ Nieuwe Badkapel

Brunch

Lekker eten, kerstmuziek en een kerstverhaal.

Woe. 25. 12-14:30 u. ■ Emmauskerk

Pastoor van Arskerk 50 jaar

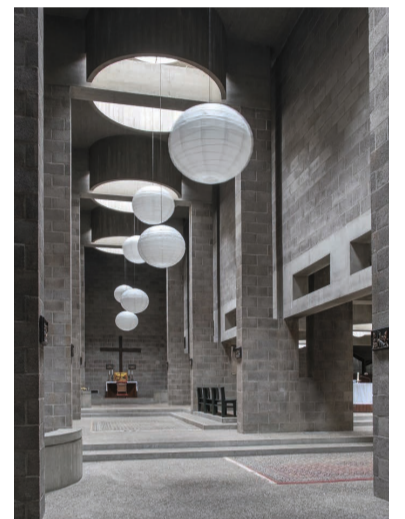
DE PASTOOR VAN ARSKERK IN Loosduinen bestaat vijftig jaar. Het markante gebouw is ontworpen door de beroemde architect Aldo van Eyck. Deze maand wordt met een viering stil gestaan bij de inwijding. Bisschop Johannes van den Hende is daarbij aanwezig.

Gedachteloos

De kerk is ontworpen door Aldo van Eyck (1918-1999), een beroemd architect die probeerde te bouwen volgens de menselijke maat. Over kerkgebouwen zei Van Eyck: 'Om aandachtig te zijn, met anderen samen te zijn, moet men er ook te midden van anderen alleen kunnen zijn. Men moet zelfs in een kerk gedachteloos kunnen zijn.'

Van Eyck heeft zich ongetwijfeld laten leiden door Le Corbusier (1887-1965). Deze Franse architect liet zien hoe gebouwen prettig aanvoelen als ze gebouwd zijn volgens de meetkundige verhoudingen van het menselijk lichaam. Dat deed hij aan de hand van de modulator, een schaal van architectonische proporties op basis van die van de mens.

Het gebouw moest daarnaast de katholieke vernieuwing uitbeelden: paus Johannes XXIII wilde de kerk bij de tijd brengen. Van Eyck zorgde ervoor dat de priester niet meer met de rug naar het volk zou staan. Het centrale wandelpad liet hij verlichten door karakteristieke rijstbol-lampen: die bewegen met de wind mee zoals de

kerk moet doen, meende de architect. Hij bracht daarnaast 'wheels of heaven' aan: cirkels die boven de liggers lijken te zweven en bronnen van licht symboliseren: een voorstelling van de Heilige Geest, die de kerkgangers gerust mag beroeren.

VIERING. ZO. 22, 10:30 U. AALTJE
NOORDEWIERSTRAAT 6.

advertentie

Van de Poll Makelaars B.V.

**BINNEN 48 UUR
UW HUIS VERKOPEN?!**

- geen kosten -
- geen bezichtigingen -
- betrouwbare kopers -
- binnen 48 uur een bod -

www.vandepollmakelaars.nl
info@vandepollmakelaars.nl

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

December 2019, jaargang 23, nr. 221

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de Rooms-Katholieke parochie Maria Sterre der Zee.

Contact:
redactie@kerkinderhaag.nl
hoofdredactie@kerkinderhaag.nl
Tel. 06 4626 69 64
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur),
Margot C. Berends (tekstredacteur),

Robert Reijns (eindredacteur), Henk Baars, Henriëtte Boerma, Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Margriet Quarles van Ufford, Marijke Witteman.

Medewerkers: Irna van der Wekke, Eric van den Berg (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).

Druk: Opmeer Drukkerij bv
kerkinderhaag.nl/adverteren
adverteren@kerkinderhaag.nl
06 123 130 53 (Robert Reijns)

Los postabonnement:
€ 22,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkinderhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

C O L U M N

HET AVONTUUR VAN DE ONTMOETING

Als (buurt)pastor van buurtkerk KLEUR in de ReVa-buurt (Regentessekwartier - Valkenboskwartier) maak je veel mee. Je leeft van ontmoetingen. Je luistert met zoveel mogelijk onverdeelde aandacht, onvoorwaardelijk. Je maakt tijd, ook al levert het je ogenschijnlijk niets op. Zo ging het ook op een mooie dinsdagavond, enige tijd geleden.

Het begon als een goede mop: er zaten eens een atheïst, een moslim, een Russisch-orthodoxe voorganger en een (buurt)pastor rond een tafel in een buurthuis. We raakten in gesprek over onze geloofssystemen. Er ontstond een heilige flow. Met veel respect werd er naar de ander geluisterd. We stelden elkaar vragen: waar onze godsbeelden op gebaseerd waren. En met welke godsbeelden veel mensen afgerekend hebben. We bespraken waar we beslist niet in konden geloven en waarom. We trokken elkaars, soms onbekende, landschappen door. Het bleef interessant en verrassend, als een echt Avontuur – in buurtkerk

KLEUR hebben we de theologie van het Avontuur als waarde.

Even een pas op de plaats voor een korte reflectie: ons geloofssysteem is belangrijk. Het oefent grote invloed uit op hoe we de wereld beschouwen. Aan dit systeem zitten ook onze godsbeelden vast. Als je bijvoorbeeld gelooft dat God (of: het hoogste ideaal) liefde is en je kijkt door deze liefdevolle bril naar de ander, dan geeft dat een open houding voor ontmoeting. Wat we geloven zet ons in beweging, ten goede of ten kwade. Misschien is het ware geloofssysteem wel het denken dat het meest genadevol, liefdevol en vol compassie met andersdenkenden omgaat. Een lieflijk 'Amen' zou nu wel op z'n plaats zijn.

Na afloop van onze 'goddelijke' ontmoeting waren onze handen niet uit elkaar te krijgen. Onze hartelijkheid werd uitgedrukt in een iets te lang, misschien zelfs ongemakkelijk wordend, schudden van handen. We hadden werkelijk ontmoet.

Marcel van Dam (links) in het inspiratie-café: 'Misschien is de hoogste waarheid wel een ontmoeting.'

We hadden een stukje wereldgeschiedenis vreedzaam overgedaan. Misschien is de hoogste waarheid of ultieme realiteit wel een ontmoeting.

We kwamen uit verschillende richtingen aanwabeeren en toch bleven we in gesprek. Zelf stevig staand op eigen heilige grond, maar vol interesse om de ander te snappen. De atheïst vatte het mooi samen: 'Het was bijzonder, dit moeten we nog een keer doen.' Op dat moment kon hij natuurlijk niet vermoeden dat zijn verlangen snel werkelijkheid zou worden. Want elk jaar zitten met het kerstfeest al deze wereldbeschouwingen broederlijk en zusterlijk naast elkaar in het gezellige KLEUR inspiratie-café te eten. En dat allemaal rond de kribbe.

Terug naar het onderonsje, dat als een mop begon. Het iets, het goddelijke, het kosmisch intellect, de ontwerper, de persoonlijke God die ons gadeslaat was vast en zeker trots op ons samen-zijn. Ik weet het eigenlijk wel zeker, want diep van binnen bespeurde ik een glimlach.

MARCEL VAN DAM
OPRICHTER VAN KLEURDENHAAG.NL

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN. OPNAMES EN AGENDA OPTREDENS: KERKINDENHAAG.NL

Vervreemding

Ineens begint de hemel groen te kleuren
en zingt een dennenboom een aria,
Ik zie een edelhert met rozen leuren
en door de sloten stroomt vanillevla.

Ik wandel langs vijf pokerende struiken,
terwijl een veldmuis boogiewoogie speelt.

Ik zie konijnen met oranje pruiken
en hoor een specht die schuine liedjes
kweelt.

Er groeien vleugels uit mijn schouderbladen.

Ik spreid ze en ik vlieg een beetje rond,
en declameer ik Perzische balladen,
dan rollen zwarte parels uit mijn mond.

De blad'ren knisperen, de takken kraken,
het miezert af en toe, de wind is straf.

Toch is 't gezond een ommetje te maken,
maar blijf wel van de paddenstoelen af.

Interreligieus muziekstuk

Loflied der Verzoening ontstond in kloostercel

INTERVIEW Teksten uit joodse geschriften, de Bijbel en de Koran vormen samen één groot loflied op de verzoening – op muziek gezet door de componist Kris Oelbrandt, cisterciënzer monnik in België. In december klinkt het stuk aan het Haagse Spui.

Op 15 december klinkt in Den Haag het *Loflied der Verzoening*. Componist Kris Oelbrandt – cisterciënzer monnik in trappistenklooster Orval in België – bracht in dit muziekstuk teksten uit drie wereldgodsdiensten bij elkaar: de Lofzang van Hanna uit de joodse geschriften, de Lofzang van Maria uit de Bijbel en Soera 87 uit de Koran.

'Het zijn alle drie stukken die spreken over lof, vreugde en levenskracht', licht Oelbrandt toe. 'Voor mij als componist zijn overeenkomsten tussen teksten altijd interessant: door ze te combineren en thematisch bij elkaar te zetten, ontstaat er interactie. Het concept heb ik aangeboden aan dirigent Marc Versteeg van Capella Brabant, die daar meteen de zin van inzag: het zou één groot loflied der verzoening kunnen worden.'

En verzoening is broodnodig, aldus Oelbrandt: 'Veel breuklijnen van vandaag de dag gaan terug op religieuze gevoeligheden. Het Joods-Palestijnse vraagstuk, de conflicten in het Midden-Oosten, zelfs de Brexit-problemen die in wezen teruggaan op een conflict tussen katholieken en protestanten in Noord-Ierland: daaruit blijkt dat godsdiensten nog steeds op zeer gespannen voet met elkaar staan.'

Kris Oelbrandt

Luisteren

Oelbrandt stond na zijn conservatoriumstudie aan het begin van een carrière als componist, maar zijn religieuze roeping bleek sterker.

Sinds 2002 leeft hij in het klooster. 'Mijn dag is een regelmatige afwisseling van werk en gebed', vertelt hij. 'Tussen de vijf gebedsdiensten door

doen we monastiek, eenvoudig werk en voor mij zijn alle ochtenden gewijd aan het componeren. Monniken wekken de indruk dat ze zich terugtrekken in een hoekje van de kerk, zonder open te staan voor de wereld, maar niets is minder waar. Wanneer we bidden, openen we ons hart en luisteren we naar wat er in ons – en in elk mens op aarde – leeft: angst, verdriet, vreugde, hoop. Door aandachtig te luisteren naar dat door-God-gegeven-leven in ons, weten we ons verbonden met iedereen. Dat maakt dat je innerlijk groot wordt. Als monnik voel ik me geroepen om steeds terug te keren naar wat er in mijn hart leeft, namelijk het gesprek met God, het gebed. Ook mijn muziek beoordeel ik dus niet enkel rationeel, maar vooral vanuit mijn hart, in verbondenheid met God.'

Slotconcert

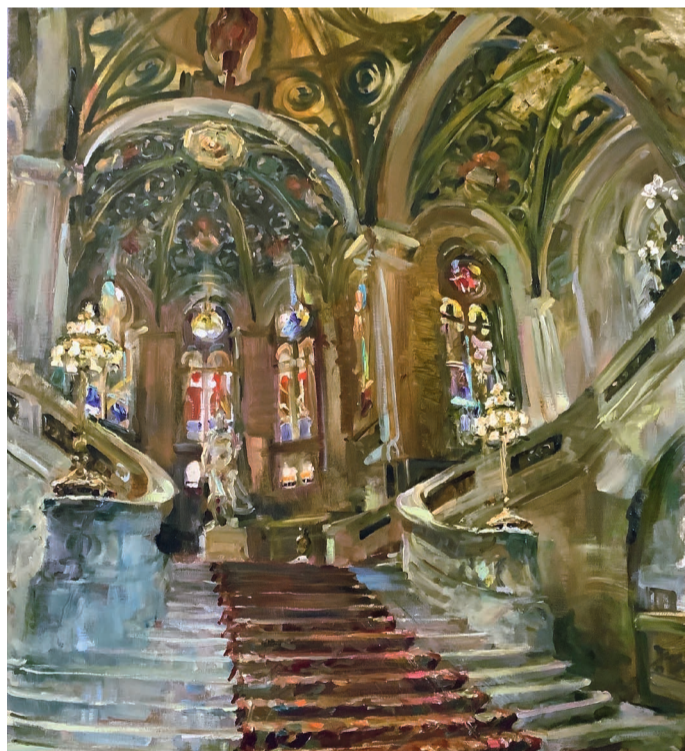
Oelbrandts *Loflied der Verzoening* wordt getypeerd als 'een indrukwekkende totaalervaring'. Zelf zegt hij daarover: 'De bezetting is behoorlijk uitgebreid, met een ensemble, drie solisten en een koor. Het stuk is negendelig, maar loopt in feite een uur lang aan één stuk door; er is de thematiek van de verzoening tussen godsdiensten én er is de thematiek van elk deel. Dit alles zorgt voor veel indrukken, zowel muzikale als extramuzikale, die tijdens dat uur op de luisteraar af komen. Of de ervaring ook indrukwekkend is, is uiteraard aan de toehoorder.'

'Conflicten gaan terug op religieuze gevoeligheden'

Het concert op 15 december is het laatste in een reeks van vier. Oelbrandt was aanwezig bij de première op 3 november en zal ook bij het slotconcert aanwezig zijn. Alle vier zou te veel worden: 'Ik voel me thuis in de abdij en voel me ontheemd als ik daar uit stap. Ik weeg daarom samen met de abt zorgvuldig af wat goed en gezond is voor mij als monnik. Uiteraard voel ik me betrokken bij elk concert, of ik nu aanwezig ben of niet. In mijn gebed weet ik me ook verbonden met de muzikanten en de luisteraars.'

IRNA VAN DER WEKKE

CAPELLA BRABANT, HET DUDOK QUARTET EN DIVERSE MUSICI EN SOLISTEN O.L.V. MARC VERSTEEG, THEATER AAN HET SPUI.

Dorien van Diemen, 'interieur van het Vredespaleis'.

Kunst: nieuwe Haagse stadsgezichten

Dertien professionele kunstenaars zijn de afgelopen maanden in een wijde kring rond de Maranathakerk de stad ingetrokken om karakteristieke pleinen, plantsoenen en straten vast te leggen. Behalve in Duinoord werkten ze ook in het Statenkwartier, de Zeeheldenbuurt, het Regentessekwartier en in park Zorgvliet. Sommigen maakten aquarellen, anderen olieverfschilderijen. Een paar hebben het interieur van de kerk geschilderd. Eén man heeft met fijn potlood portretten getekend. Met het artistieke jubileumproject wil de zeventigjarige Maranathakerk door middel van kunst het karakter en de schoonheid van deze stadsdelen verbeelden.

Grote belangstelling

In vroeger eeuwen gaf de kerk betaalde opdrachten aan kunstenaars. Dat gebeurt nu op minder grote schaal dan toen. Maar de belangstelling van kunstenaars voor kerken en hun omgeving is gebleven. Kerk en kunst

hebben raakvlakken, weet iedereen. Wat beide willen uitdrukken, is min of meer verwant: hoe geef je wat onzeggbaar is, vorm? Hoe vang je een sfeer, een gedachte, waardoor mensen geraakt worden door iets dat boven hen uitstijgt? Die veronderstelling van de organisatoren bleek te kloppen. De belangstelling van de landelijk bekende kunstenaars die aan het Haagse project meedoen, bleek groot. Sommigen, die de stad niet kenden, hebben afgelopen zomer op een fietstocht de grote variatie aan stijlen en sferen van de residentiele len kennen. Ze waren ronduit verrast.

Medeorganisator van het project *Haagse stadsgezichten rond de Maranathakerk* is de bekende Haagse galeriehoudster Leo van Heijningen, die in zijn 'kunstzaal' aan het Noordeinde deze winter een verkoopexpositie van de kunstwerken houdt.

OPENING: ZA. 21. 16 U.
NOORDEINDE 152. TOT HALF JAN.

Borrelen met KDH

Hartelijk welkom bij de nieuwjaarsreceptie van KDH. We bieden hapjes, drankjes en goede gesprekken in een ontspannen sfeer, blikken terug en vooruit en brengen een toast uit op het nieuwe jaar.

ZET HET IN DE AGENDA:
ZONDAG 12 JANUARI, 15-17 UUR.
AANDACHTSCENTRUM, SCHOOLSTRAAT 18.

IN - DRUK

ZELATEN LUIDRUCHTIG VAN ZICH HOREN, mensen die in een verkeerde tijd geboren zijn. Ze hunkeren naar de wereld van Anton Pieck en de familie Doorsnee. De woorden uit het bijbelboek *Prediker* zijn aan hen niet besteed: 'Vraag niet waarom de tijden vroeger beter waren dan nu; zoiets vragen getuigt niet van wijsheid.' Naast het vruchteloos omzien naar de tijden van kinkhoest, natte pleuris en de 12-urige werkdag voor minderjarigen, kun je je ook laten gijzelen door de tijdgeest. Je mening en voorkeuren ontleen aan de politieke en culturele smaakmakers. Mijn sympathie gaat toch vaak uit naar (soms vreemde) mensen die hun tijd vooruit zijn. In de christelijke kerk is er altijd een 'ketter' ferment werkzaam geweest dat de hoop op het 'vrederijk' levend hield. Zomaar een greep: de 'Dopersen' of 'dwepers', 'Quakers', 'Christensocialisten'. Ze zijn niet op weg naar de hemel, maar blijven de aarde trouw!

HUN TIJD VOORUIT

In de kerken, waar dagelijks gebeden wordt 'uw Rijk kome', zou ik wel iets meer van dat ongeduld willen vinden. Het is kenmerkend voor de joods-christelijke traditie, dat de tijd serieus genomen wordt. Geen zich immer herhalende kringloop, maar een weg van schepping naar vol-einding. De tijd is geen 'god' die ons leven regeert. Onze tijd is de ruimte waarin Góð regeert. Als Jezus geboren wordt, is 'de tijd vervuld', schrijft de apostel Paulus. Volgens het evangelie dobberen Jozef en Maria niet op een stuurloos bootje in de tijd. Er wordt verteld van een engel die waarschuwt in een droom. Maria en Jozef vluchten. Later groeit Jezus op in het 'Galilea der heidenen', tussen het volk dat er religieus met de pet naar gooide. Vreemd volk voor wie zweert bij stipte navolging van Gods wetten en regels.

Niet ergens in een virtuele ruimte of een vrome enclave, maar in het leven van elke dag breekt

Gods werkelijkheid door. Hij begint alles nieuw te maken. Dat moet wel vervelend zijn voor mensen die geloof en kerk zien als hoeders van een vertrouwd verleden. Het is slecht nieuws voor Herodes – en alle machtigen – die ten koste van alles blijven zitten. Maar goed nieuws is het voor de uitgehongerden, de vluchtelingen en verwarden mensen. En voor wie de toekomst tegemoet stuntelen.

De evangelist Matteüs citeert de profetie dat 'het volk dat in duisternis wandelt' een groot licht ziet! Wie wijs is, zoekt het niet in de goede oude tijd die nooit bestond. Die richt zich ook niet naar wat nu even de tijd mee heeft. Nee, let op de vreemde vogels, de 'ketter', de 'idealisten' die zijn geraakt door een belofte van licht. Die een geur van zomer opmerken als alles nog dood lijkt. De onheilige heiligen. Mensen als Sint-Franciscus, William Booth, Henri Nouwen, de vrijwilligers van de voedselbank en wie actie voeren voor betere jeugdzorg. De 19e-eeuwse dominee Friedrich Kohlbrugge zei dat 'geloven' te vergelijken valt met een hond die achter het bot van de belofte aanholt. Binnen en buiten de kerk vind je zulke vreemde mensen, die niet rusten tot iedereen de goedheid van God geproefd heeft.

ROB VAN ESSEN